

N:o 198.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 30 maj 1908.
— — — — Andra Kammaren den 30 — —

Riksdagens skrifvelse till Konungen i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag.

(Lagutskottets utlåtande n:o 76.)

Till Konungen.

Genom en den 3 april 1908 dagtecknad proposition, n:o 156, har Eders Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga ett propositionen bilagdt förslag till förordning angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag.

Den stora utveckling industrien i senare tid undergått och den utsträckta arbetsfördelning, som däraf följt, har gjort det för staterna nödvändigt att genom lagstiftning ingripa till skydd för den i de industriella yrkena arbetande personalen, för dess värjande mot de med arbetet förenade faror och mot öfveransträngning. Så har varit förhållandet äfven i vårt land, där hvad speciellt kvinnoarbetet beträffar genom lag af den 17 oktober 1900 angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke förbud meddelats att till arbete

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 10 Saml. 1 Afd. 1 Band. 80 Häft. (N:o 198.) 1

under jord i grufva eller stenbrott använda kvinna äfvensom att sysselsätta kvinna, som födt barn, med arbete i industriellt yrke under de fyra första veckorna efter barnsörden, därest icke med läkarbetyg styrkes, att hon tidigare kan utan men börja arbetet. I hvad mån samhället bör reglerande ingripa till skydd för arbetaren inom de industriella yrkena, måste emellertid bero af de faktiska förhållandena. Dessa gestalta sig naturligtvis olika i olika länder, och hvad som är erforderligt eller lämpligt i ett land, är gifvetvis därmed icke passande i ett annat.

Såsom framgår af statsrådets och chefens för finansdepartementet i ämnet afgifna yttrande till statsrådsprotokollet, är det förslag till förordning angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag, hvaröfver Eders Kungl. Maj:t genom ifrågasatt proposition inhämtat Riksdagens yttrande, byggdt på en i Bern den 26 september 1906 afslutad internationell konvention i ämnet. Den ifrågasatta förordningens ändamål och omfattning angifves i dess 1 § — jämförd med 11 § —, som motsvarar konventionens 1 och 2 artiklar. Däraf framgår, att förordningen afser att tillförsäkra kvinna, som användes i där omförmäld industriell verksamhet, oafbruten ledighet från arbetet under minst elfva timmar hvarje dygn, samt att i denna ledighet skall ingå tiden mellan klockan tio på aftonen och klockan fem på morgonen. Häruti äro sedermera vissa inskränkningar gjorda, dels med hänsyntagande till tillfälliga inträffande omständigheter, nämligen, enligt 2 §, dels af mera generell natur, såsom i 3 och 4 §§. I fråga om inskränkningarna är äfven att anteckna, att, i enlighet med konventionens artikel 8, tiden för den ifrågasatta lagstiftningens ikraftträdande föreslagits till den 1 januari 1911, dock att den i förslaget 1 § föreskrifna ledighet från arbetet må under en öfvergångsperiod af tre år från nyssnämnda dag uppgå till allenast tio timmar hvarje dygn. Att beakta är, att konventionen enligt sin artikel 11 icke kan af stat, som biträdt densamma, uppsägas före utgången af en tidrymd af tolf år från tiden för afslutandet af protokollet öfver ratifikationshandlingarnas deposition, som skall hafva skett före den 31 december 1908.

Då Riksdagen för sin del icke kan förorda en sådan lagstiftning för vårt land, som den sålunda ifrågasatta, vill Riksdagen här nedan angegifva de hufvudskäl, som härutinnan varit för Riksdagen bestämmande.

Af den officiella fabriksstatistiken framgår, att år 1896, som är det första år, under hvilket det nu gällande systemet med afseende på fabriksstatistikens omfattning tillämpades, användes vid fabriksarbetet i vårt land 163,511 manliga och 38,782 kvinnliga arbetare, eller tillsammans 202,293.

För år 1905, det sista för hvilket uppgifter föreligga, var de manliga fabriksarbetarnes antal 227,176 och de kvinnligas 53,819, eller tillsammans 280,995. Ökningen under dessa nio år var för båda kategorierna öfver hufvud taget relativt lika eller omkring 39 procent, och utgjorde, hvad arbeterskorna beträffar, icke mindre än 15,037. Under de senare åren har däremot ökningen per år varit relativt störst för de kvinnliga arbetarna; år 1903 visar nämligen en ökning mot nästföregående år af 2,80 procent för de manliga arbetarne och 3,91 procent för de kvinnliga, under det att motsvarande siffror för 1904 voro 2,15 procent och 3,86 procent samt för 1905 respektive 0,80 procent och 2,56 procent.

Enligt de på delvis annat material än fabriksstatistiken grundade uppgifter, afseende år 1905, som lämnats af den kommitté, den s. k. yrkesfarekommittén, som den 4 november 1907 afgifvit betänkande och förslag i det föreliggande ämnet, belöpte sig de arbetsställen, där kvinnliga arbetare voro anställda, till 3,937 och arbeterskornas antal till 52,098, af hvilka dock endast 47,576 kommo på de 1,622 arbetsställen, där arbetarnes antal uppgick till öfver tio och som följaktligen berördes af här ifrågakvarande lagstiftning. Af uppgifterna framgår vidare, att nattarbete af ett eller annat slag för de kvinnliga arbetarna förekom vid 205 arbetsställen samt att 2,904 arbeterskor däri deltog. Af dessa hade 749 nattarbete på skift, 97 annat ordinarie nattarbete samt 2,058 mera tillfälligt nattarbete på öfvertid. Med iakttagande af de i förslaget 3 och 4 §§ medgifna inskränkningar skulle antalet kvinnliga nattarbetare dock reduceras till 2,407.

Äfven om det antal kvinnor, som sålunda skulle falla under lagstiftningen i fråga, ännu så länge för vårt lands vidkommande är jämförelsevis litet, ådagalägga dock redan de anförda siffrorna sannolikheten af samma lagstiftnings för framtiden alltmer omfattande betydelse. Det är tydligt, att ensamt det husliga arbetet icke räcker till för kvinnans förvärfvsbehof, samt att af denna och andra anledningar många och allt fler bland dem med eller mot sin vilja sökt och komma att söka sin utkomst inom den alltjämt tillväxande industrien. Det är äfven klart, att, i den mån antalet af de inom industrien arbetande kvinnorna ökas, de faror, som för dem äro förenade med sådant arbete, jämväl blifva mera omfattande. En af dessa faror är naturligen äfven det öfverdrifna nattarbetet, som för individens hälsa ofta måste vara menligt. Å andra sidan är och förblir nattarbete inom vissa industrier nödvändigt. Frågan blir då, huruvida de skäl, som anförts till stöd för lagstiftningen i fråga, nämligen omsorgen om det uppväxande och kommande släktet och hänsynen till kvinnans i jämförelse med mannen svagare

kroppskonstitution, kräfva eu så vidtgående inskränkning i kvinnans frihet att lämpa arbetstiden efter i hvarje fall föreliggande förhållanden och behof, som här påyrkas och som skulle förblifva gällande under den i konventionen bestämda tiden af tolf år, samt huruvida verkligen ett bättre sakernas tillstånd är att vänta af det ifrågasatta förbudet, hvilket afser såväl mera regelmässigt nattarbete på skift som tillfälligt öfvertidsarbete under den för natthvilan afsedda tiden.

Det är väl sant, att kvinnan är mannen underlägsen i kroppstyrka, men hennes arbete tages i allmänhet icke i anspråk i de fall, där sådan större styrka behöfves. I många andra afseenden är hon otvifvelaktigt mannen jämbördig och i en del hänseenden honom måhända öfverlägsen. Hvad angår den kvinna, som vid sidan af uppfyllandet af sina plikter såsom hustru och moder, äfven måste med särskildt arbete därutöfver bidraga till familjens uppehälle, följer det ingalunda af, att hon förbjudes arbeta i fabriken eller å sin arbetsplats utom hemmet under natten, att hon kan eller får använda denna tid af dygnet till hvila eller vederkvickelse. Hennes bestyr med hemmet och barnen måste måhända i anledning af förbudet blott mera helt förläggas till samma tid. Men när denna tid kommer, är hon kanske efter ett till följd af förbudet mera oafbrutet arbete under dagen mindre förmögen att ägna hemmet den vård, som då kan hafva varit i samma grad behöffig. En annan ej mindre beaktansvärd följd af det ifrågasatta förbudet synes blifva en större svårighet för den inom industrien arbetsökande kvinnan, att, sedan hennes handlingsfrihet på arbetsmarknaden så inskränkts, som genom förbudet skulle ske, konkurrera med mannen inom de yrken, som skulle drabbas af detsamma. Då inom dessa yrken kvinnan ej längre kan utföra det fortfarande lika behöfliga nattarbetet, synes nämligen hennes arbetskraft där komma att blifva mindre begärlig. En fabrik, där regelbundet nattarbete måste förekomma, lär väl ofta ej vara villig att hålla sig med ett kvinnligt arbetsskifte för dagen och ett manligt för natten. Och äfven i fråga om de industrier, där endast tillfälligt öfvertidsarbete på natten behöfver förekomma, synes det vara ganska möjligt, att kvinnorna uteslutas, emedan de ej få användas i händelse af behof. Om också detta ej inträffar, synes dock med sannolikhet kunna af förbudet förväntas en reduktion af aflönningen för kvinnans arbetsprestation inom många industrier, där kanske utan detsamma skulle hafva gällt orubbad principen: lika lön för lika arbete. Af nu anförda förhållanden synes kunna följa, att kvinnan mer och mer drages bort från fabriksarbetet och i stället söker sig den inkomst, hon eller hennes hem behöfver, genom hemarbete, som ej

inbegripits under skyddslagstiftningen. I hemmen, i små osunda lokaler utföres då arbetet från fabriker mot underbetalning. I stället för att arbeterskan förut var i stånd att med det högre betalda arbetet i fabriken, som ibland måste utföras under natten, väl sörja för både sig och hemmet, äger hon kanske just till följd af skyddslagstiftningen ej längre förmåga därtill.

En omständighet att vid bedömning af den ifrågasatta lagstiftningens lämplighet äfven räkna med, synes Riksdagen vara deras uttalade mening i ämnet, hvilka närmast beröras af densamma. I detta afseende må framhållas, att, enligt hvad som framgår af det förutnämnda kommittébetänkandet, såväl Fredrika-Bremer-förbundet som Typografiska kvinnoklubben och Socialdemokratiska kvinnokonferensen ställt sig afvisande mot den ifrågasatta lagstiftningen.

Med hvad Riksdagen nu yttrat vill Riksdagen långt ifrån hafva förnekat, att den inom industrien arbetande kvinnans ställning inom vårt land kan genom lämpliga åtgärder förbättras. Såsom lämpliga sådana från statens sida må särskildt framhållas förhindrandet i vidsträcktare mån, än enligt gällande lag är stadgadt, af minderårigas och unga kvinnors öfveranstängning, minskande af yrkesfarorna och införandet af kvinnlig yrkesinspektion. Frågan om nya och förbättrade lagstiftningsåtgärder i dessa hänseenden är föremål för behandling af den af Kungl. Maj:t den 20 januari 1905 för sådant ändamål tillsatta, ofvan omnämnda s. k. yrkesfarekommittén. En åtgärd att i detta sammanhang omnämna är äfven innevarande Riksdags beslut att hos Eders Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande frågan om moderskapsförsäkring under statens medverkan.

På grund af hvad sålunda anförts har Riksdagen icke för sin del kunnat godkänna ifrågavarande författningsförslag; hvilket Riksdagen härigenom får för Eders Kungl. Maj:t anmäla.

Stockholm den 30 maj 1908.

Med undersåtlig vördnad.